

BYZANTINAI KAI METABYZANTINAI
ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ ΤΗΣ ΑΝΔΡΟΥ
ΩΝ ΕΝΙΑΙ ΦΡΑΓΚΙΚΑΙ(*)

ΥΠΟ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Π. ΠΑΣΧΑΛΗ

«Memoriam veterum renovandum»

Μάμας (Ἅγιος), Ἐκκλησία παλαιὰ παρὰ τὸν Ἀμόλοχον καὶ ἐπὶ τοῦ ὄρους τοῦ Ἁγίου Μάμαντος, ἐκ τοῦ ἐπ' αὐτοῦ παρεκκλησίου τοῦ Ἁγίου τούτου προσλαβόντος τὸ ὄνομα.

Ὁ Ἅγιος Μάμας καὶ ὁ Ἅγιος Βλάσιος τιμῶνται ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ὡς προστάται τῶν ποιμνίων. Ἡ ἰδιότης δὲ τῶν Ἁγίων τούτων ὡς προστατῶν τῶν ποιμνίων ἐγεννήθη ἀπὸ τὰς περὶ αὐτῶν ἐπικρατούσας παραδόσεις. Εἰς τὴν σχετικὴν τῆς Ἐκκλησίας περὶ τοῦ Ἁγίου Μάμαντος εὐχὴν, τὴν ἀναγινωσκομένην εἰς τὰ ποίμνια, λέγεται ὅτι ὁ Ἅγιος Μάμας διατρίβων εἰς τὰ ὄρη καὶ τὰ σπήλαια ἔμελγε τὰς ἐλάφους καὶ ἐκ τοῦ γάλακτος αὐτῶν κατασκευάζων τυρὸν ἐμοίραζεν εἰς τοὺς πτωχοὺς, καὶ ὅτι κάποτε διὰ τῆς προσευχῆς του ἔσωσε τὰ ποίμνια καὶ βουκόλια ἀπὸ θανατηφόρον ἐπιδημικὴν ἀσθένειαν.

Ἐν Ἀνδρῶ δύο ἢ τρία βουνὰ εἰς τὰς κατ' ἔξοχὴν κτηνοτρόφους ἁλβανικὰς περιοχὰς Γαυρείου καὶ Ἀρτης φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦ Ἁγίου Μάμαντος ἐξ ὑπαρχόντων ἐπ' αὐτῶν παρεκκλησίων τοῦ Ἁγίου τούτου.

Παλαιὸν ἐκκλησίδριον τοῦ Ἁγίου Μάμαντος εὕρεται καὶ ἐν τῷ τ. δήμῳ Ἀνδρου κατὰ τὴν θέσιν Μάρμαρο, μετόχιον τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Νικολάου εἰς τὰ Σόρα.

Μαρίνα (Ἁγία). Παλαιὰ ἐκκλησία τῆς παρὰ τὰ Ἀποίκια εἰς ἐρείπια ἤδη καταρρεούσης ὁμωνύμου γυναικείας μονῆς. Εἰς τὸ ὑπέρθυρον τῆς ἐκκλησίας ταύτης ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή·

† Ἀνακαινίσθη ὁ ναὸς οὗτος ἐπ' ὀνόματι
τῆς ἁγίας ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Μαρίνης
διὰ συνδρομῆς καὶ ἐξόδου τοῦ πανοσιωτάτου
ἐν ἱερομονάχοις κυρίου κὺρ Σωφρονίου
Πελοποννησίου ἐν τῷ ἰδίῳ καιρῷ τῆς
δοσιωτάτης καθηγουμένης κυρίας Ἀγά-
θης μοναχῆς τοῦ αὐτοῦ μοναστηρίου.

1798, Μαρτίου 1.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 462 τοῦ προηγουμένου τόμου.

Ἡ ἐπιγραφὴ κεφαλαιώδεις γράμμασιν ἐγγεγλυμμένη περιέχει ἱκανὰς ἀνορθογραφίας παραλειπομένας.

Ὁ ναὸς τῆς Ἀγίας Μαρίνης, ἀφοῦ οὐδὲν σχεδὸν εἶχε παραμείνει ἐν αὐτῷ τὸ παλαιόν, ἐκρηχύθη διὰ τοῦ ἀπὸ 24 ἰουλίου 1936 Β. Δ. ὡς διατηρητέον ἱστορικὸν μνημεῖον. Τὸ ἐκ ξύλου καρύας παλαιὸν καὶ ἄξιον λόγου γλυπτὸν τέμπλον τοῦ ἀφοῦ μετὰ περιπετείας ἐκόσμησεν ἐπὶ ἱκανὰς δεκαετηρίδας τὸν ἐν τῇ πόλει τῆς Ἀνδρου νεότευκτον ναὸν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου κατέληξεν ἐν τέλει εἰς τὸν ἐν Λειβαδίῳ ναὸν τοῦ Ἀγίου Κωνσταντίνου. Ἐπειδὴ δὲ ἐτύγγανε δυσαναλόγου πρὸς τὴν μικρὰν ἐκκλησίαν μεγέθους, ἀπεκόπησαν βαναύσως τὰ ἄκρα αὐτοῦ, ἅτινα κατὰ σύγχρονον νοοτροπίαν ἀπεμπολήθησαν ἀντὶ πινακίου φακῆς ἀνιέρως εἰς περινοστοῦντας ἀνὰ τὴν νῆσον ἀρχαιοκαπηλοὺς. (Βλ. καὶ Δ. Π. Πασχάλη, Ἡ ἐν Ἀποικίῳ τῆς Ἀνδρου γυναικεία μονὴ τῆς Ἀγίας Μαρίνης. Μετ' ἀνεκδότων ἐγγράφων. «Ἐπετηρὶς τῆς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν», ἔτ. ΙΑ' (1935), σ. 29-47. Καὶ ἐν ἰδίῳ τεύχει).

Μαρίνα (Ἀγία). Παλαιὰ ἐκκλησία τοῦ ἐν Κατακοίλῳ τῆς Ἀρνης ὁμωνύμου γυναικείου μοναστηρίου.

Βλ. Δ. Π. Πασχάλη, Δώδεκα ἐν Ἀνδρῶ Βυζαντινὰ Μοναστήρια. «Ἐπετηρὶς τῆς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν», τ. ΙΒ' (1936), σ. 19-45.

Μαρίνα (Ἀγία). Παλαιὰ ἐν Κορθίῳ ἐκκλησία. Κατὰ προᾶξιν ἀνυπόγραφον ὑπὸ χρονολογίαν 1781, κατὰ μῆνα Σεπτεμβρίου, σφωζομένην ἐν τῷ Ἱερῷ Κώδικι τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας Ἀνδρου καὶ Σύρας, φ. 13α, ἥ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐκκλησία τῆς Ἀγίας Μαρίνης μετὰ τῶν δύο αὐτῆς παρεκκλησιῶν καὶ πάντων τῶν ἀφιερωμάτων καὶ δικαιωμάτων αὐτῆς ἀναγνωρίζεται ἀναφαίρετον καὶ ἀναπόσπαστον κτῆμα τῆς Φροσύνης, πρεσβυτέρας τοῦ ἱερέως Ἰωάννου Καλογρίδη καὶ μητρὸς τῆς Γαρυφαλιᾶς, συζύγου τοῦ Νικολάου Δημητρίου Παντελῆ καὶ τῆς Ἀνέζας, πρεσβυτέρας τοῦ ποτὲ ἱερέως Ἰωάννου Ξένου καὶ μητρὸς τοῦ ἱερέως Δημητρίου Ξένου, λαμβάνοντος ἄδειαν καὶ ἐξουσίαν νὰ ἐπιτελῇ ἐν τῇ εἰρημένῃ ἐκκλησίᾳ πάντα τὰ τῆς ἱερωσύνης νομίμως καὶ κανονικῶς.

Περὶ τῆς ἁγίας Μαρίνης βλ. Ἀκολουθία τῆς ἁγίας ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Μαρίνης, ψαλλομένη τῇ 17 ἰουλίου, συνταχθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἐλαχίστου ἐν ἱερεῦσι Γεωργ. Α. Βουτέρη, ἐφημερίου τοῦ ἐν Ἀθήναις ἐνοριακοῦ ναοῦ τοῦ Ὁσίου Μελετίου. Ἐρανισθεῖσα ἐκ διαφόρων Ἀκολουθιῶν καὶ ἐκδοθεῖσα δις ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἱερέως. Ἐν Ἀθήναις 1915.

Μαρκέλλα (Ἀγία). Φραγκικὸν ἄλλοτε παρεκκλήσιον εἰς τὴν περιφέρειαν Ἀτένι.

Ματθαῖος (Ἅγιος). Παλαιὸν ΜΑ τοῦ Φελλοῦ ἐκκλησύδριον, ἐξ οὗ ὠνομάσθη καὶ ἡ αὐτόθι περιοχὴ.

Μαῦρα (Ἅγία). Χάρται Μακροταντίλου Γαυρείου.

Μελαθρόνησα (Παναγία). Ἐν τῷ Ἱερῷ Κώδικι τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας Ἀνδρου καὶ Σύρας, φ. 4 β, σφάζεται πρῶξις ἀνυπόγραφος καὶ ἀχρονολόγητος, πιθανῶς ἐπὶ τῆς ἀρχιερατείας τοῦ Ἀνδρου Ἀθανασίου (1704-1713) γενομένη, ἥτοι ἀρχομένου τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Διὰ τῆς πράξεως ταύτης «ὁ ναὸς τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου Μελαθρόνης», ὁ ἐν τῷ Παλαιῷ Κάστρῳ Κορθίου ἀναγνωρίζεται «τοῦ . . . παπᾶ κυρ Ἰωάννου, υἱοῦ τοῦ ποτὲ παπᾶ Δημητρίου Μαυρογεώργη, ὡς καθολικὸν καὶ πατρογονικὸν αὐτοῦ δικαίωμα, . . . ομοῦ καὶ τῶν κληρονόμων αὐτοῦ», ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ ἐπιδίδῃ ὁ ὀφθεὶς ἱερεὺς Ἰωάννης Μαυρογεώργης τὸν κάθε χρόνον εἰς τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν κηροῦ λίτρην μίαν, «εἰς ὀνομασίαν τέλους». Παρέχεται δὲ τὸ δικαίωμα τοῦτο εἰς τὸν προρρηθέντα ἱερέα, διότι οὗτος ἰδίῳις ἀναλώμασιν ἀνεκαίνισε, προτροπῇ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος ναόν, ὄντα πεπαλαιωμένον καὶ ἐτοιμόρροπον, ἐπὶ τῷ ὅρῳ νὰ ἐφημερεύῃ ἐν αὐτῷ.

Μεταμόρφωσις. Παλαιὰ εἰς Λαοδιά τοῦ Κορθίου ἐκκλησία.

Μεταμόρφωσις. Παλαιὸς εἰς Βιτάλιον τοῦ Γαυρείου ναός, ὅστις διὰ τοῦ ἀπὸ 24 ἰουλίου 1936 Β. Δ. ἐκηρύχθη ὡς διατηρητέον ἱστορικὸν μνημεῖον.

Μονή (Ἅγία). Παλαιὸν ἐκκλησύδριον ἀνῆκον εἰς τὴν ὁμώνυμον παρὰ τὸ Στενὸν κειμένην μικρὰν μονήν, ἐκ τῆς ὁποίας δὲν σφύζονται σήμερον παρὰ ὀλίγα κελλία ἀκατοίκητα καὶ ὁ ναὸς οὗτος, ἀφιερωμένος εἰς τὸ *Γενέθλιον* τῆς Θεοτόκου. Ἐν τῇ αὐτῇ κρήνῃ θολωτὴ ἀφθόνου ὕδατος ρέοντος ἐκ τῆς θέσεως Ἅγιος Νικόλαος, ὅσον τέταρτον ὥρας ὑπερθεῖν τῆς μονῆς, ἐνθα καὶ παρεκκλήσιον παλαιόν. Ἐπὶ τοῦ ναοῦ σφάζεται ἡ ἐπιγραφή

1795. Χατζῆ Δημήτρη Τόπακα.

Ἐπὶ δὲ τῆς κρήνης ἡ ἐξῆς

Ἡ βρύσις αὐτὴ ἦν βλέπετε
ἐνθάδε δι' ἐξόδων πέφυκε τοῦ
πανοσιωτάτου προηγουμένου Μελετίου
. καὶ πίνοντες ἐκ ταύτης εὖ-
χεσθε ὅπως τύχῃ τῆς τοῦ Χριστοῦ
βασιλείας. 1757.

Μονή (Ἀγία) ἢ **Σταυρός**. Παλαιὰ ἐκκλησία ἀνωθεν τοῦ χωρίου Κατάκοιλος, ἐνθα ποτὲ ὑπῆρχε καὶ μικρὸν μονύδριον. Αὐτόθι καὶ ἀρχαία ἀγγελιοπλαστικὴ κάμινος ἐντὸς μάνδρας κυκλοτεροῦς.

Μονή (Ἀγία). Παλαιὰ ἐκκλησία τοῦ χωρίου Κουμανή (*Γενέθλιον τῆς Θεοτόκου*). Ἐπὶ ἀγιογραφίας τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ, ἀποκειμένης ἐπὶ τοῦ ξυλογλύπτου δρυφάκτου.

ἀνιστορήθη ἡ παροῦσα
 πύλη διὰ συνδρομῆς καὶ
 ἐξόδων τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ
 λεονάρδου προσκυνητοῦ,
 συμβίας καὶ τέκνων, εἰς μνημό-
 συνον αὐτῶν καὶ ψυχικὴν σω-
 τηρίαν· οὗς καὶ φυλάξαις ἀτρώτους
 πάσης βλάβης, ἀρχάγγελε Θεοῦ
 μιχαὴλ ταξίαρχα.

Ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐκκλησίᾳ ἐπὶ εἰκόνας παριστάσσης τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου·

Ἀνιστορήθην ἡ παροῦσα εἰκὼν
 διὰ συνδρομῆς τοῦ δούλου
 τοῦ Θεοῦ φρατζέσκου μα-
 ρούσου, εἰς μνημόσυνον αὐ-
 τοῦ καὶ τῶν ἐλεούντων.

Ἐπὶ ἄλλης δ' ἐν τῇ αὐτῇ ἐκκλησίᾳ εἰκόνας τῆς Παρθένου φερούσης ἐν ἀγκάλαις τὸ θεῖον βρέφος·

Ἀνιστορήθη ἡ παροῦσα εἰκὼν διὰ συνδρομῆς καὶ
 ἐξόδων τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ γεωργίου μασούλη (*sic*)
 καὶ τῆς συμβίας αὐτοῦ μαρίας καὶ τῶν γονέων καὶ τέκνων αὐτῶν.
 αωιγ'ω δεκεμβρίου.

Μπάϊλον (Ἅγιος Ἰωάννης τοῦ). Παλαιὸν εἰς τὸ χωρίον Ὑψηλοῦ παρεκκλήσιον, οὐδὲν σήμερον διασφῆζον ἐκ τῆς παλαιότητος αὐτοῦ λόγῳ τῶν ἐπανειλημμένων ἀνακαινίσεών του. Κατὰ παράδοσιν τὸ ἐκκλησύδριον αὐτὸ ἦτο ἄλλοτε ποτε φραγκικόν.

Νικήτας (Ἅγιος). Ἐν ἔτει 1699 ἀναφέρεται ἐν ἐγγράφῳ «χωράφι στὸν Ἅγιο Νικήτα».

Νικόλαος (Ἅγιος). Φραγκικὴ ἐκκλησία ἐν Κάτω Κάστρῳ τῆς Ἀνδρου, παρὰ τὸ φραγκικὸν μοναστήριον τοῦ Ἀγίου Βερναρδίνου. Τῆς τε ἐκκλησίας

ταύτης, καθὼς καὶ τοῦ παρακειμένου δυτικοῦ μοναστηρίου, οὐδὲν σήμερον ὑπολείπεται ἵχνος, ἔκτος μόνον τοῦ κώδωνος, ὅστις σφύζεται ἀνηρητημένος εἰς τὸν πλησίον ναὸν τοῦ Ταξιάρχου.

Νικόλαος (᾽Αγιος). Ἐκκλησύδριον παλαιὸν τοῦ χωρίου Κυπρίνια, ἔχον ἔξωθεν ἐνφοκοδομημένον βυζαντινὸν γλυπτικὸν κόσμημα. Ἀνάκεινται δ' ἐπὶ τοῦ δρυφάκτου αὐτοῦ καὶ παλαιὰ τινα ἀγιογραφήματα φέροντα σημειώματα, ἐξίτηλα τὰ πλεῖστα ἐκ τῆς νοτίδος καταστάντα, ὧν τινα ἀποσφύζομεν ὧδε. Ἐπὶ τῆς εἰκόνης τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ ἀναγινώσκεται ἡ ἐπιγραφή·

δέησις τοῦ δούλου
τοῦ θεοῦ λαυρεν
τίου ἱερομονάχου
κόκκινου· ὃν καὶ φυ
λάξαις ἄτρωτον
πάσης βλάβης,
δέσποτα Χ'ε',
διὰ παντὸς τοῦ βίου
1810^φ, σεπτεμβρίου Ιν'.

Εἶναι δ' ἡ εἰκὼν ἔργον δεξιοῦ καλλιτέχνου. Ὅμοία εἰκὼν, προδίδουσα τὴν αὐτὴν δεξιὰν χεῖρα, σφύζεται καὶ εἰς τὸ παρεκκλήσιον τῆς Θεοτόκου τοῦ ἰδίου χωρίου. Ὁ μνημονευόμενος δ' ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἱερομόναχος Λαυρέντιος Κόκκινος ἦτο Κορθιεὺς καὶ διετέλεσεν ἐπὶ πολὺ μεταξὺ τῶν διακριθέντων καὶ λίαν εὐπόρων ἡγουμένων τῆς ἐν Ἀρνη μονῆς τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς ἡ Ἀγίας.

Ἐπὶ εἰκόνης δὲ τοῦ Ἀγίου Νικολάου σώζεται ἡ ἐπιγραφή·

δέησις τοῦ δούλου
τοῦ θεοῦ νικολά
ου ντανιόλου εἰς
~~μνημόσυτον αὐ~~
τοῦ. 1826.

Νικόλαος (᾽Αγιος) στίς *Εὐρησαῖς*. Ἐν τῷ Ἱερῷ Κώδικι τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας Ἀνδρου καὶ Σύρας, φ. 5^α, ἀναφέρεται ὅτι «ὁ ἅγιος σκευοφύλαξ ἐν ἱερεῦσι παπᾶ κὺρ Μιχαὴλ Στυλιανὸς» παρέστη ἐνώπιον τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀνδρου «ζητῶντας τὸν ναὸν τοῦ Ἀγίου Νικολάου εἰς ταῖς Εὐρησαῖς», ὃν περ πεπαλαιωμένον καὶ ἐτοιμόρροπον ὑπεσχέθη νὰ εὐτρεπίσῃ ἰδίαις δαπάναις ἐπὶ τῷ ὄρω νὰ δεσπόζῃ τούτου αὐτὸς καὶ οἱ κληρονόμοι του, νὰ δίδῃ δὲ κατ' ἑκάστον ἔτος εἰς τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν Ἀνδρου δύο λίτρας κηροῦ «εἰς ὀνομασίαν τέλους». Ἡ πράξις ἀχρονολόγητος καὶ ἀνυπόγραφος.

πιθανῶς δ' ἐγένετο ἐπὶ ἀρχιεπισκόπου Ἁνδρου Ἰωάσαφ καὶ δὴ κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς ἀρχιερατείας αὐτοῦ (1774).

Νικόλαος (Ἅγιος). Παλαιὰ εἰς Ὀπίσω Μεριὰν τοῦ Κορθίου ἐκκλησία. Κατὰ πρᾶξιν σωζομένην ἐν τῷ Ἱερῷ Κώδικι τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας Ἁνδρου καὶ Σύρας, φ. 15^α, ὁ ἱερεὺς Γεωργάκης Κοντὸς ἐκ τοῦ χωρίου Πίσω Μεριά, ὡς καὶ οἱ διάδοχοι καὶ κληρονόμοι του, ἀναγνωρίζονται ὡς κύριοι τῆς ἐν τῷ εἰρημένῳ χωρίῳ ἐκκλησίας τοῦ Ἀγίου Νικολάου, τὴν ὁποίαν ἀδεία τοῦ ποτὲ ἀρχιεπισκόπου Ἁνδρου Διονυσίου (¹) ἀνήγειρεν ἐκ βάθρων ὁ πατὴρ τοῦ μνησθέντος ἱερέως Νικόλαος Κοντὸς. Ὁρίζεται δὲ ὡς τέλος, ἐνιαυσίως ἐπιδιδόμενον εἰς τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν Ἁνδρου, λίτρα κηροῦ μία. Φέρει δ' ἡ πρᾶξις χρονολογίαν ,αψ'α' καὶ τὴν μονοκονδυλιὰν τοῦ Ἁνδρου Διονυσίου τοῦ Β', ὑποσημειουμένων καὶ τινων ἐκκλησιαστικῶν ὀφφικιαλίων τῆς αὐτῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἁνδρου καὶ Σύρας.

— Παλαιὸν ἐκκλησύδιον εἰς τὴν ὁμώνυμον θέσιν τῆς περιφερείας Ἀτένι.

Νικόλαος (Ἅγιος) *Στραπουριῶν*. Ἄλλοτε ἐνοριακὴ ἐκκλησία μὲ ὠραῖον ξυλόγλυπτον τέμπλον, ἰδιοκτησία ποτὲ τῆς λευϊτικῆς ἐν Ἁνδρῳ οἰκογενείας Καλλονᾶ (²).

— Παλαιὸς μικρὸς ναὸς κατὰ τὴν συνοικίαν Παραπόρτι τοῦ Κάτω Κάστρου τῆς Ἁνδρου. Ὑπῆρξεν ἐν χρόνοις παρωχημένοις ἐνοριακὸς ναὸς, εὐρηνται δ' ἐν αὐτῷ καλὰ τινὰ ἀγιογραφήματα, ἐν δὲ τῷ ἱερῷ αὐτοῦ ἀδύτῳ ἀπόκειται κολυμβήθρα ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἐπὶ τῶν παρειῶν αὐτῆς ἔξωθεν φέρουσα ἐγγεγλυμμένας διαφόρους ἱερὰς παραστάσεις, λίαν εὐτέχνως εἰργασμένας.

Νικόλαος (Ἅγιος). Παλαιὰ ἐκκλησία εἰς Πιτροφόν. Ἐν τῷ Ἱερῷ Κώδικι τῆς ἀγιοτάτης ἀρχιεπισκοπῆς Ἁνδρου καὶ Σύρας, φ. 15^α, σφύζεται πρᾶξις, καθ' ἣν ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἀγίου Νικολάου ἐν τῷ χωρίῳ Πιτροφῷ (sic) «... ὀφείλει τοῦ λοιποῦ διαμένειν ὑπὸ τὴν δεσποτείαν καὶ χρῆσιν τοῦ παπᾶ Ἀντωνίου Λάβδα καὶ τῶν αὐτοῦ κληρονόμων καὶ διαδόχων, μεθ' ὧν ἂν κτήσεται ἀφιερωμάτων ἢ ἄλλων τινῶν δικαιωμάτων... ὀφείλει δ' ἐπιδιδόναι καὶ τῇ Ἀρχιεπισκοπῇ Ἁνδρου κηροῦ λίτραν μίαν τὸν καθ' ἕκαστον χρόνον...». Ἀναγνωρίζεται δὲ τὸ δικαίωμα τοῦτο εἰς τὸν εἰρημένον ἱερέα Ἀντώνιον Λάβδαν, καθ' ὅσον οὗτος ἐπὶ τῆς ἱεραρχίας τοῦ Ἁνδρου Φιλο-

1. Πιθανώτατα Διονυσίου τοῦ Α' (1719 - 1748).

2. Βλ. Δ. Π. Πασχάλη, Γαβριήλ Καλλονᾶς. Ὑπὸ ἔκδοσιν.

θέου (1759-1768) ἀνήγειρεν ἐκ θεμελίων τὴν εἰρημένην ἐκκλησίαν. Φέρει ἡ προᾶξις χρονολογίαν „αἰπθ΄, μηνὶ μαῖω ιζ΄, καὶ τὴν μονοκονδυλιὰν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀνδρου Διονυσίου Καΐρη τοῦ Β΄ (1775-1799). ὑποσημειουμένων καὶ τινων κληρικῶν ὁφφικιαλίων τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀνδρου.

— Παλαιὰ ἐκκλησία εἰς Κουρέλι τῶν Πέρα χωρίων τοῦ τ. δήμου Ἀνδρου, χρησιμοποιοιμένη τανῦν ὡς ἐνοριακὴ.

Νικόλαος (Ἅγιος) *Μεσαρίας*. Ὁ μέγιστος τῶν ἐν τῇ νήσῳ ναῶν, ἀνεγερθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀνδρου Διονυσίου Καΐρη τοῦ Α΄, ὡς δηλοῦσιν αἱ ἐπ’ αὐτοῦ ἐντετελισμένοι ἀναμνηστικαὶ ἐπιγραφαί⁽¹⁾.

Ἐγειρόμενος ὁ ναὸς οὗτος κατ’ ἀπομίμησιν τοῦ παρηκμακότες βυζαντιακοῦ ὁρθοῦ, ἐλκύει τὰ μάλιστα τὸ ἐνδιαφέρον διὰ τὴν πληθὺν τῶν ἐπ’ αὐτοῦ ἐνφοκοδομημένων καὶ λίαν δεξιῶς ἐργασμένων μαρμαρίνων ἀναγλύφων τεμαχίων διαφόρων τῆς χριστιανικῆς τέχνης ἐποχῶν, καθὼς καὶ ἄλλων ἀξίων λόγου ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν, τῶν πλείστων ἀνηκόντων εἰς παλαιὸν ὁμώνυμον βυζαντινὸν ναῖσκον, εἰς τὴν θέσιν τοῦ ὁποίου κατεδαφισθέντος ἀνηγέρθη ὁ σημερινὸς ναός.

Φέρει δ’ ὁ ναὸς οὗτος ὑψηλὸν τροῦλλον καὶ ἐσωτερικῶς διαιρεῖται εἰς μεσόναον καὶ ἅγιον βῆμα. Ἐλλείπει ὁ ναός, δι’ ὃν ὅμως ὑπῆρχε προωρισμένη θέσις ἵνα βραδυτέρον ἐγερθῇ. Τὸ δάπεδον τῆς ἐκκλησίας εἶναι, ὡς παρὰ Βυζαντινοῖς εἴθιστο, πολὺ χθαμαλότερον τοῦ περὶ αὐτὴν ἐδάφους, οὕτως ὥστε ὁ εἰσερχόμενος ἐν τῷ ναῷ ἀναγκάζεται πρὸς τοῦτο νὰ κατέλθῃ οὐκ ὀλίγας βαθμίδας.

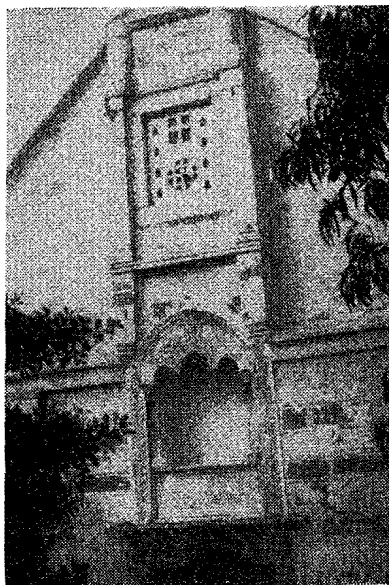
Εἶναι δ’ ἡ πρόσοψις τοῦ ναοῦ ῥυκοδομημένη ἐναλλὰξ διὰ λίθων παρίων καὶ μαρμάρων λευκῶν εἰς μεγάλα τετράγωνα σχήματα. Καὶ ὁ περικλείων δὲ τὸ ἱερὸν ἄδυτον ὀπίσθιος τοῦ ναοῦ τοῖχος εἶναι ἐκτισμένος διὰ τῶν ἰδίων λίθων, οἵτινες φαίνονται εἰλημένοι ἐκ παλαιότερας χρήσεως.

Αἱ παραστάδες τῶν ἐπὶ τῆς προσόψεως τοῦ ναοῦ θυρῶν εἶναι ἐκ παλλεύκου μαρμάρου, φέρουσαι γλυπτὸν διάκοσμον ἐλκύνοντα ζωηρὸν τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ φιλοτέχνου. Ἀνωθεν τῆς μεσαίας θύρας ὑπέρεκειται μαρμαρίνον κόσμημα μετὰ ποικίλων ἀναγλύφων παραστάσεων, φέρον δ’ ἐν τῷ μέσῳ διηνητισμένον θυρεόν, ἐν ᾧ εὐρηται ἀναγεγλυμμένος λέων ὄρθιος πρὸς ἄ. Ἡ κεφαλὴ τοῦ λέοντος φέρει στέμμα. Εἶναι τὸ οἰκόσημον τοῦ οἴκου Καΐρη, ἐξ οὗ ὁ ἀνεγείρας τὸν ναὸν ἀρχιεπίσκοπος Ἀνδρου Διονύσιος Α΄.

Ἐπὶ τῶν ἐκ παλλεύκου, ὡς εἴρηται, μαρμάρου παραστάδων τῶν θυρῶν καὶ παραθύρων τοῦ ναοῦ εὐρηται ἀνάγλυφα ποικίλα ἀνθέμια, πτηνόμορφοι παραστάσεις, φυλλώματα, ῥόδακες καὶ ἄλλα ἐλικοειδῆ κοσμήματα, πάντα

1. Βλ. Δ. Π. Πασχάλη, Διονύσιος Καΐρης ὁ Α΄, ἀρχιεπίσκοπος Ἀνδρου (1719-1748), ἐν περιοδ. «Θεολογία», τ. Β΄ (1924), σ. 65-88 καὶ ἐν ἰδιαίτερῳ τεύχει.

λίαν εὐτέχνως εἰργασμένα. Εἰς δὲ τὸ ὑπέρθυρον τῆς μεσαίας τοῦ ναοῦ πύλης σφύζεται ἐντετειχισμένον μέγα μαρμαρίνον ἀνάγλυφον, ἐν ᾧ παρίσταται ὁ Χριστὸς ἐν θρόνῳ, ἐκατέρωθεν δ' αὐτοῦ ἡ Παναγία καὶ ὁ Ἅγιος Ἰωάννης.

Ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ἄκρων τῆς παραστάσεως εἰκονίζονται ὡσαύτως ἀναγλύφως δύο λέοντες ὄρθιοι στηριζόμενοι ἐπὶ κεφαλῶν Χερουβεὶμ. Ἡ ὅλη ἀνάγλυφος παράστασις προσδίδει γνησίαν τὴν χεῖρα καλλιτέχνου τῶν χρόνων τῆς Ἀναγεννήσεως. Ἀναμφιβόλως ἡ ἐργασία τῶν γλυπτῶν τούτων μαρμάρων εἶναι πολὺ παλαιότερα τοῦ ναοῦ.

Ὑπεράνω τῶν τριῶν πυλῶν τῆς προσόψεως τοῦ ναοῦ ἀνάκεινται ἐντετειχισμένοι ἰσαριθμοὶ ἐπιγραφαὶ δηλωτικαὶ τῆς ὀνομασίας τοῦ ναοῦ, τοῦ χρόνου τῆς οἰκοδομῆς, τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀνεγείραντος τὸν ναόν, τοῦ ἀρχιτέκτονος κλπ. Πᾶσαι ἐπὶ μεγάλων λευκῶν μαρμαρίνων πλακῶν, μεθ' ἱκανῆς τῆς ἐπιμελείας ἐγγεγλυμμέναι, πολλῶν λέξεων βραχυγραφικῶς ἐν συμπιλήματι κεχα-

ραγμένων κατὰ βυζαντινὴν ἀπομίμησιν. Τούτων ἡ ἐπὶ τῆς μεσαίας θύρας ἔχει ὧδε·

Ἀψλβ' ἀρχὴν ἤληφεν ὁ ναὸς οὗτος αὐγούστου τε πρώτη.

Ὁ ναὸς κλήσιν τοῦ Νικολάου φέρει

ἐν τῇ Μυραίων ποτὲ ἱεραρχοῦντος·

ἦνεκα τοίνυν ψυχικῆς σωτηρίας

Διονύσιος ἀρχιεπισκοπῆς ἡγεῖται,

εἰκοστὸν δὲ ἱερὸν δόμον ἐκ βάθρων.

Ἡ μὲν χεὶρ ἡ κτίσασα σήπεται τάφῳ,

ὁ δὲ ναὸς ἵσταται μέχρι τερμάτων

δῶρον τῷ θεῷ ὁ παρών. Συνεργία

ἔκτισεν Καίρης Διονύσιος Ἀνδρου.

Εἰς δὲ τὸ ὑπέρθυρον τῆς δεξιᾶς θύρας ἀναγινώσκεται·

† Οἶκος τοῦ θεοῦ καὶ προσευχῆς ὑπάρχω,

Μηδεὶς εἰσέλθῃ μνησίκακος ἐνθάδε

καὶ λάβῃ ἀρὰν ἀντὶ τῆς εὐλογίας
ὥς ὁ Ἰούδας ὁ τοῦ Χριστοῦ προδότης.
Χεῖρ Μελετίου ἱερομονάχου Κοινύλη,
μέμνησθε αὐτοῦ οἱ ἀναγινώσκοντες. Ἐγράφη δὲ
ἐν ἔτει ,αψλδ', ὀκτωβρίου κη' (').

Ἐπὶ δὲ τοῦ ἀριστεροῦ ὑπερθύρου·

Ἐφην ὁρᾶτε με μὲν οἱ προσιόντες
καθήμενον θεὸν τοῦ ἱεροῦ ἔνδον,
κριτὴν δὲ δίκαιον ἀπάντων μερόπων.
Ἐκτίσθη δὲ παρὰ ἀρχιμαΐστορος
Νικολάου Βολισιανοῦ τοῦ ἐκ Χίου
σὺν τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ Ἰωάννη τε καὶ Φραγκούλῃ.
,αψλδ' μηνὴ ὀκτωμβρίου λ'.

Ἄμα τῷ εἰσιόντι ἑλκύει τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ φιλοτέχνου τὸ δρύφακτον τοῦ ναοῦ, λαμπρὸν τορευτὸν ξυλούργημα, καθὼς καὶ ὁ ὑπερθεὶς τῆς Ὠραίας Πύλης μέγας ἔγγλυφος καὶ ὄντως καλλιτεχνικὸς σταυρός. Ἀνάκεινται δ' ἐν τοῖς διαστυλίοις τοῦ δρυφάκτου καὶ καλαὶ τινες ἀγιογραφίαι, λόγου ἄξιαι. Ἐπὶ τινος τούτων παριστῶντος τὸν ἀρχιστράτηγον τῶν οὐρανίων δυνάμεων Μιχαὴλ ἀναγινώσκεται ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή·

Εἰκὼν πάγκαλος αὕτη τοῦ
ταξιάρχου ἀνιστορήθη δαπάνῃ
καὶ ἐξόδων τοῦ πανοσιωτάτου
προηγούμενου κὺρ Νεοφύτου του-
πήκλιν τε Καΐρη εἰς μνημόσυνον
αὐτοῦ καὶ τῶν γονέων· ὃν καὶ φυλάξαι
ἄτρωτον πάσης βλάβης, ἀρχισ-
τράτηγε, διὰ παντὸς τοῦ βίου.

1804 Σεπτεμβρίου...

Χεῖρ Θεοδοσίου

Ἐν τῷ μεσονάφ ὑπάρχει ἐπὶ τοῦ δαπέδου μεγάλη τετράγωνος πλάξ ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, καλύπτουσα τάφον. Καὶ ἡ πλάξ μὲν αὕτη εἶναι ἄνευ τινὸς κοσμήματος, ἀλλ' ἐπὶ τῶν μαρμάρων, ἅτινα πλαισιοῦσι ταύτην, παρίστανται

1. Καὶ ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πύλης τοῦ ναοῦ τῆς παρὰ τὴν Ἀγυιὰν μονῆς τῆς Παναγίας σφύεται ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή, χαραχθεῖσα κατὰ τὸ ἔτος 1610, Ἰνδικτιῶνος Ζ'· «Εἰ μὲν φίλος πέφυκας εἰσελθε χαίρων, εἰ δὲ ἐχθρὸς καὶ βάσκανος καὶ γέμων δόλου πόρρω πέφυγε τῆς πύλης ταύτης».

Βλ. Ζωσιμᾶ Ἐσφιγμέντου, περιοδ. «Προμηθεά» ἐκδιδ. ἐν Βόλφ, ἔτ. Β' (1890) σ. 174.

ἀναγεγλυμμένα θυμιατήριον, ἀρχιερατικὴ βακτηρία, ἀμφορεῖς, ὧν χορῆσιν ἐποιοῦντο οἱ ἐπίσκοποι κατὰ τὰς χειροτονίας ἱερέων, καὶ ἄλλα τινὰ ἀνάγλυφα κοσμήματα μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιμελείας λίαν εὐτέχνως εἰργασμένα Ἐν τῷ τάφῳ τοῦτ' ἐτάφησαν πολλοὶ τῶν ἀρχιερέων τῆς νήσου.

Δεξιᾷ τῷ εἰσιόντι εἰς τὸν ναὸν εὐρίσκεται ἕτερος τάφος, ἐπὶ τοῦ μαρμαρίνου καλύμματος τοῦ ὁποίου σφάζεται κομψῶς ἐγγεγλυμμένη ἡ ἐπιγραφή·

Γιανᾶκη τοῦ

Κοτάκη

1756

Ἡ ἐπιγραφή κεφαλαιώδеси γράμμασι.

Ἐν τῷ ἱερῷ αὐτῷ, ὅπισθεν τῆς Ἀγίας Τραπεζῆς καὶ ἀκριβῶς ἔνδοθεν τῆς κόγχης τοῦ ναοῦ, ἐγείρεται μεγαλοπρεπὲς ἱερὸν σύνθρονον, ἡμικυκλικὸν τὸ σχῆμα, ὁλόκληρον ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, εἰς ὃ ἀνέροχεται τις δι' ἱκανῶν ἀναβαθμίδων, μαρμαρίνων ὡσαύτως.

Ὁ ἐπὶ τῆς Ὠραίας Πύλης Χριστός, δεξιῷ χροσστήρος ἔργον, ἐδωρήθη εἰς τὸν ναὸν ὑπὸ τοῦ ἐκ Μεσαρίας ἐπισκόπου Τριμυθοῦντος Ἀβραμίου Κοτάκη, ἀδελφοῦ τοῦ μητροπολίτου Νικομηδείας Διονυσίου. Ὁ αὐτός, ἀρχιμανδρίτης ἔτι ὢν, ἐδώρησεν εἰς τὸν ναὸν καὶ ἱερὸν ποτήριον ἀργυρότευκτον διὰ τὴν ἁγίαν μετάληψιν. Ἐπὶ τοῦ ποτηρίου τούτου ὑπάρχει ἐγχάρακτος ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή·

*Ἀφιερωθὲν τῷ ναῷ τοῦ Ἀγίου Νικολάου
κατὰ τὴν Μεσαρίαν τῆς Ἀνδρου παρὰ τοῦ
πανοσιωτάτου κὲρ Ἀβραμίου Ἰω. Κοτάκη. 1821.*

Σφάζεται δ' ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἀγίου Νικολάου καὶ ἕτερον ἀργυροῦν καὶ ἔγχρυσον τορευτὸν ποτήριον εὐτέχνως εἰργασμένον, ἐφ' οὗ κεχαραγμένα μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιμελείας ἀναγινώσκονται τὰ ἐξῆς·

† Μνήσθητι Κύριε Ναθαναὴλ ἀρχιερέως. 1796.¹

Ἡ Ἀγία Τράπεζα τοῦ ναοῦ εἶναι ὁλόκληρος ἐκ λευκοῦ μαρμάρου μετὰ κίωνων καὶ θόλου, αἰρομένου εἰς ὕψος ὅσον πέντε μέτρων. Κάτωθεν δὲ τοῦ διαζώματος τοῦ θόλου σφάζεται ἡ ἐπιγραφή·

17 Μνήσθητι ὁ θεὸς τοῦ δούλου σου Πέτρου 91.

Ἐπὶ τεσσάρων δ' εὐμεγέθων ἐν τοῖς διαστυλίοις τοῦ δρυφάκτου ἀποκειμένων εἰκόνων, ἐνδιαφερούσης βυζαντιακῆς τεχντοροπίας, σημειοῦται τὸ

1. Πρόκειται περὶ τοῦ ἐκ Μαινήτων μητροπολίτου Εἰάνθης Ναθαναὴλ Φούντου περὶ οὗ βλ. Δ. Π. Πασχάλη, Τέσσαρες μητροπολῖται Εἰάνθης καὶ Περιθεωρίου, Ἀνδροιοὶ τὴν πατρίδα. Παρθένιος, Ναθαναήλ, Σεραφεῖμ, Διονύσιος. «Θρακικά», τ. Ζ, (1936), σ. 35-50.

ἔτος 1742, ταχυγραφικῶς δὲ τὸ ὄνομα τοῦ ἀγιογράφου, δυσδιάκριτον.

Ἦν δὲ καὶ ὁ ναὸς οὗτος καθωραϊσμένος ἐν χρόνοις παρωχημένοις δι' ἀξίων λόγου νοπογραφίων (a fresco), τῶν ὁποίων, ἀτυχῶς, οὐδ' ἐλάχιστον σήμερον σφύζεται ἕγνος.

Τὴν τελευταίαν δὲ τοῦ ναοῦ ἐπισκευὴν ἀπομνημονεύει ἡ ἐξῆς κεφαλαιώδεσι γράμμασιν ἐπιγραφὴ, ἀριστερᾷ τῷ εἰς τὸν ναὸν εἰσιόντι ἐντειχισθεῖσα καὶ κατὰ κοινὴν μεταγραφὴν ἔχουσα ὧδε·

Κατὰ Μάρτιον σωτηρίου ἔτους ,αζδα' (1901) ἐπεραιώθη ἡ πρὸ ἔτους ἀρξαμένη ἀνακαίνισις τοῦ ἱεροῦ τούτου δόμον, γενομένη δαπάνη τοῦ ταμεῖου αὐτοῦ καὶ τῇ φιλοτίμῳ ἐνεργείᾳ καὶ ἐπιμελείᾳ Ζαννῇ Ν. Κονδύλῃ, σχεδιογραφοῦντος Ἰωάννου Ν. Κουμέλῃ καὶ ἐφαρμόζοντος Ἰωάννου Κ. Ταλλιέρῃ.

Ἐν ἔτει δὲ 1931 νέα ἐγένετο τῆς στέγης ἰδίᾳ τοῦ ναοῦ ἐξ ὁλοκλήρου ἀνακαίνισις ἀναλώμασι Μιχαὴλ Ἰω. Γουλανδρῇ, ἀφειδῶς, ἂν οὐχὶ καὶ μετὰ τῆς ἀπαιτουμένης γνώσεως, καὶ ὑπὲρ ἄλλων τῆς νήσου ναῶν δαπανήσαντος ἐν εὐσεβεῖ διαθέσει.

Ἐν τῷ προαυλίῳ τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ναοῦ τοῦ Ἀγίου Νικολάου ἐσφύζοντο, ἐρριμμένα τῇδε κἀκέισε, ἱκανὰ γλυπτὰ βυζαντιακῆς τεχνοτροπίας, λείψανα τοῦ παλαιοῦ αὐτόθι μικροῦ ὁμωνύμου βυζαντινοῦ ναοῦ, εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ ὁποίου ἀνηγέρθη ὁ νέος. Ταῦτα μετεφέρθησαν τῷ 1901 ὑπὸ τοῦ γράφοντος εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθὲν καὶ διευθυνόμενον τότε Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον Ἀνδρου, καταταχθέντα ὑπ' ἀριθ. 161·7. Καὶ τὰ μὲν ὑπ' ἀριθ. 161·2 εἶναι τμήματα παραστάδων ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, φέροντα πλούσιον ἀνάγλυφον διάκοσμον ἐκ συμπλέγματος κλάδων ἀμπέλου ἐλικοειδῶς συνεστραμμένων μετὰ σταφυλῶν. Οἱ κλάδοι τῆς ἀμπέλου εἰκονίζονται ἐκφυόμενοι ἐκ διώτου ἀγγείου ἀναγεγλυμμένου ἐκτύπως παρὰ τὴν βάσιν τῆς παραστάδος. Πτηνὰ περιίπτανται περὶ τὰς σταφυλάς, ἄλλα δὲ καὶ ἐπικάθηνται ἐπὶ τῶν κλάδων τῆς ἀμπέλου. Τὰ ὑπ' ἀριθ. 163·4 εἶναι ὁσαύτως παραστάδες ἐκ λευκοῦ μαρμάρου μετὰ κοσμήματος βυζαντιακοῦ, ἀποτελουμένου ἐκ παρεμφεροῦς πλέγματος κλάδων ἀμπέλου, διηκόντων καθ' ὅλον τὸ μήκος τῆς παραστάδος. Ὑψους ἐμφότερα 1,42.

Τὸ ὑπ' ἀριθ. 165 εἶναι τμήμα ἐπίμηκες πλακὸς ἐκ λευκοῦ μαρμάρου τῆς αὐτῆς τῶν προηγουμένων τεχνοτροπίας, κοσμούμενον ὑπὸ ἀναγλύφου παραστάσεως, ἀποτελουμένης ὁσαύτως ἐκ κλάδων ἀμπέλου μετὰ σταφυλῶν καὶ πτηνῶν περιίπταμένων. Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ μαρμάρου ἀναγεγλυμμένος θυρεός, οὗ ἄνωθεν στέμμα.

Τὰ δ' ὑπ' ἀριθ. 166·7 εἶναι κίονες ἐκ μαρμάρου παλλεύκου, ὕψ. 2,30, προδῆλως ἀνήκοντες καὶ οὗτοι εἰς τὸν αὐτὸν βυζαντινὸν ναόν. Τὸ κάτω ἡμισυ τῶν κίωνων εἶναι τετράγωνον, ποικιλλόμενον καθ' ὅλον τὸ ὕψος ὑπὸ λίαν ἐντέχνως εἰργασμένου κοσμήματος, ἄνωθεν τοῦ ὁποίου τετράγωνον τῆς αὐτῆς

τεχνοτροπίας σύμπλεγμα, οὗ ἐν μέσῳ περιέργως πτηνόμορφος παράστασις, οὐχὶ ὁμοία εἰς ἀμφοτέρους τοὺς κίονας. Τὸ ἄνω ἡμῖς τῶν κίωνων, κυλινδρικὸν τὸ σχῆμα, ἀποτελεῖται κατὰ τὴν προσθίαν ὄψιν ἐκ ραβδώσεων λίαν ἐκτύπων, διαχωριζομένων κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς τετραγώνου βάσεως, ἐνθα προσφύονται αἱ ραβδώσεις, ὑπὸ ἐκτύπου δακτυλιωτοῦ κοσμήματος ἀπολήγοντος εἰς σφαιροειδῆ ἔκφυσιν. Αἱ ραβδώσεις κατ' ἴσας ἀποστάσεις συμπλέκονται διχῶς. Ἀξιοσπούδαστος εἶναι τῷ ὄντι ἡ τεχνοτροπία τῶν κίωνων τούτων, καθὼς καὶ τῶν ἄλλων γλυπτῶν μαρμαρίνων λειψάνων τοῦ παλαιοῦ τούτου βυζαντινοῦ ναοῦ, ὅστις, ἐὰν πρέπη νὰ κρίνωμεν ἐκ τούτων, προδήλως περιέκλειε πολύτιμον καλλιτεχνικὸν διάκοσμον¹.

Νικόλαος (Ἅγιος) *στὶς Γίδες*. Παλαιὰ ἐκκλησία τοῦ ἐν Γαυρεῖῳ χωρίου Γίδες, θεωρουμένη ἄλλοτε ποτε θαυματοργός. Κατὰ τὸ ἔτος 1842 εἶχεν ἐνσκήψει εἰς τὸ χωρίον Γίδες θανατηφόρος ἐπιδημία, ἀπὸ τὴν ὁποίαν πλεῖστοι ὅσοι ἐκ τοῦ χωρίου τούτου ἀπέθνησκον. Τὸν ναὸν τοῦτον, ἀνήκοντα ὡς μετόχιον εἰς τὴν μονὴν τῆς Ἀγίας, ἐζήτησαν τότε οἱ κάτοικοι ἀπὸ τὴν μονὴν διὰ νὰ τὸν χρησιμοποιήσουν ὡς ἐνοριακόν. Ἡ μονὴ τὸν παρεχώρησεν, ἀλλ' ὁ τότε ἐπίσκοπος Ἀνδρου πρῶην μητροπολίτης Σμύρνης Σεραφεῖμ Γρόσος δὲν ἐνέκρινε τὴν παραχώρησιν, διότι ὑπῆρχεν εἰς τὸ χωρίον ἄλλος ἐνοριακὸς ναός.

Ἐπ' εὐκαιρίᾳ δὲ τῆς εἰς τὴν μονὴν μεταβάσεως τὰς ἡμέρας ἐκείνας τοῦ Σεραφεῖμ χωρικός τις ἐκ τῶν ἀλβανοφώνων τῆς περιοχῆς ἐκείνης παρουσιάσθη εἰς αὐτὸν καθ' ἣν ὥραν οὗτος ἡτοιμάζετο νὰ ἱππεύσῃ πρὸς ἀναχώρησιν τὴν 4 ὁκτωβρίου 1842 καὶ εἶπεν εἰς αὐτόν· Δεσπότη μου, εἶδα εἰς τὸν ὕπνο μου ἀπόψε τὸν Ἀἱ Νικόλα καὶ μοῦ εἶπεν· «Ἄν δὲν ἀνοίξετε τὴν ἐκκλησίᾳ μου νὰ λειτουργιέται θὰ σᾶς πάρω ὅλους». Ἦνόει δὲ μὲ τοῦτο ὁ χωρικός ὅτι ἡ ἐνσκήψασα θανατηφόρος ἐπιδημία ἦτο ὁργὴ θεϊκὴ, διότι δὲν ἠνοίγετο ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἀγίου Νικολάου.

Ὁ Σεραφεῖμ, ἱεράρχης ἀπηλλαγμένος δεισιδαιμονιῶν καὶ ὑποπτεῦων ἴσως καὶ τὴν εἰλικρίνειαν τοῦ χωρικοῦ, ἀπήντησεν εἰς αὐτὸν μετὰ εἰρωνείας· «Μὰ τότε πρέπει ὁ Ἀἱ Νικόλας νὰ πάρῃ πρῶτα ἐμένα». Καὶ προχωρήσας γελῶν πρὸς τὴν ἐν τῇ αὐτῇ τῆς μονῆς ἀναβάθραν ἱππευσεν ἐπὶ τοῦ ἡμιόνου. Ἀμα δ' ὡς ἐκάθησεν ἐπὶ τοῦ ἐφιππίου ἠυλόγησε καὶ ἀπεχαιρέτισε δι' ἐλαφροῦς κατανέυσεως τῆς κεφαλῆς τὸν ἡγούμενον καὶ τοὺς παρισταμένους ἀδελφοὺς τῆς μονῆς. Ἀλλ' ἐξηκολούθει νὰ μένῃ ἀκίνητος ἐπὶ τοῦ ἡμιόνου, κύ-

1. Περί τῶν γλυπτῶν τοῦ Ἀγίου Νικολάου Μεσαρίας βλ. Ἀναστ. Κ. Ὁρλάνδου, *Βυζαντινὰ μνημεῖα τῆς νήσου Ἀνδρου*. [Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ 8ου τόμου (1955-56) τοῦ Ἀρχείου τῶν Βυζαντινῶν μνημείων τῆς Ἑλλάδος. Ἐν «Ἀνδρῶν Χρονικά», ἀριθ. 7, σελ. 58-63, μετὰ εἰκόνων καὶ καλλιτεχνικῶν σχεδιογραφημάτων. Σ. Ε.

πτων τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ σῶμα μέχρις οὗ ἔπεσε πρηγῆς ἐπὶ τοῦ ὑποζυγίου. Ὁ πλησίον του καλόγηρος ἤρπασεν αὐτὸν διὰ νὰ μὴ πέσῃ ἀπὸ τοῦ ζώου, ἔσπευσαν δὲ εὐθὺς καὶ οἱ ἄλλοι μοναχοὶ πρὸς βοήθειαν, φωνάζοντες· ἔλιπο-
θύμησεν, ἔλιποθύμησεν! Καταβιβάσαντες δὲ ἀπὸ τοῦ ἡμιόνου τὸν ἐξηπλώσαν
ἐπὶ τῶν ἐκεῖ πεζουλιῶν καὶ τοίχων τοῦ μοναστηρίου καὶ προσεπάθουν νὰ
τὸν ἐπαναφέρουν εἰς τὰς αἰσθήσεις του. Εἰς μάτην ὅμως, διότι ἐκεῖνος ἦτο
νεκρός. Βεβαιωθέντος ἐν τέλει τοῦ θανάτου του ὁ ἡγούμενος τῆς μονῆς
Ἀμβρόσιος Μαστοράκης ἐκήδευσεν αὐτόν, ἐνταφιάσας εἰς περίοπτον θέσιν
ἔξωθεν τοῦ πρὸς βορρᾶν τείχους τῆς μονῆς.

Ὁ ἀκαριαῖος οὗτος θάνατος τοῦ μητροπολίτου Σεραφεῖμ, ἐπελθὼν μά-
λιστα ἀμέσως μετὰ τοὺς λόγους του πρὸς τὸν χωρικὸν σχετικῶς πρὸς τὸ ἐνύ-
πνιόν του, ἐθεωρήθη παρ' ὅλων ὡς θαῦμα τοῦ Ἁγίου Νικολάου, θαῦμα ποὺ
διηγοῦνται καὶ μέχρι σήμερον οἱ γέροντες καλόγηροι τῆς μονῆς τῆς Ἀγίας.

Ταῦτα πάντα ἤκουσεν ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ πρὸ τεσσαρακονταετίας πε-
ρίπου ὁ γράφων παρὰ τοῦ ἐν τῇ μονῇ τῆς Ἀγίας προηγούμενου Νικοδήμου
Βολίκα, ἀνδρὸς κατὰ πάντα ἀξιοπίστου, ὅστις κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο τοῦ θα-
νάτου τοῦ μητροπολίτου Σεραφεῖμ Γρόσου εἶχε καταταχθῇ ὡς δόκιμος ἐν
τῇ μονῇ καὶ ἐνεθυμεῖτο ζωηρότατα δλόκληρον τὸ δραματικὸν περιστατικόν¹.

Ξανεμίτης (Ἁγιος Ἰωάννης Θεολόγος ὁ ἐπικαλούμενος). Παλαιὸς ναὸς
ἀπολαύων πολλῆς τιμῆς καὶ σεβασμοῦ παρὰ τοῖς κατοίκους. Κεῖται οὗτος
ἐπὶ βραχέδους λόφου βορειοανατολικῶς τοῦ συνοικισμοῦ *Καλοκαιρινή* ἐν τῇ
περιοχῇ τοῦ χωρίου Βιτάλι. *Ξάνεμα* ὀνομάζουσιν οἱ Ἄνδριοι τὰ ἀνεμώδη
μέρη τῆς νήσου των. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ναὸς εἰς ἣν θέσιν ἐγείρεται εἶναι λίαν
ἐκτεθειμένος εἰς τὸν ἄνεμον, ὀνομάζεται κοινῶς *Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Ξανεμί-*
της. Εἶναι δ' ὁ ναὸς μικρὸς μὲν, ἀλλὰ κομψὸς καὶ θολωτὸς μετὰ τρουλλοῦ².

1. Ἐν σελ. 424, ἐδάφ. 53, τοῦ ΛΑ' (1956) ἔτους τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Οἴκ. Πα-
τριαρχείου <Ὁρθοδοξία>, (Ἀρχιμ. Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου Ἀρχιεφύλακος τοῦ Οἰ-
κουμενικοῦ Πατριαρχείου, *Ἐπισκοπικοὶ Κατάλογοι κατὰ τοὺς Κώδικας τῶν Ὑπομνη-*
μάτων τοῦ Ἀρχιεπισκοπικοῦ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου), ἐσφαλμένως τὸ ἐπώνυμον
τοῦ ἱεράρχου τούτου ἀναγράφεται *Γρόσος* ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ *Γρόσος*. Ὡς οὗτως ἐν τῇ
αὐτῇ δημοσιεύματι, κατωτέρω ἐδάφ. 90, τὸ ἐπώνυμον τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀνδρου
Διονυσίου Καρκάκη ἀναγράφεται *Καρκάλης*. Σ. Ε.

2. Ὁ Κ. Μ. Ράλλης ἐν τῇ πραγματείᾳ του <Περὶ ἐνώσεως Μονῶν κατὰ τὸ
δίκαιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας> (<Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς τοῦ
Ἑθνικοῦ Πανεπιστημίου>, ἔτ. 1909·1910, σ. 119) χαρακτηρίζει, πάντως ἐξ ἀνε-
πιστίας, τὸν ναὸν ὡς μοναστήριον. Μοναστήριον ὅμως Ἀγίου Θεολόγου τοῦ
Ξανεμίτη οὔτε ὑπῆρξεν, οὔτε καὶ ὑπάρχει ἐν Ἀνδρῶ. Ἀπλῶς δ' ὡς ναὸς χαρακτη-
ρίζεται καὶ εἰς τὸ περὶ αὐτοῦ σιγίλλιον τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Γαβριὴλ τοῦ
Γ', ὅπερ δημοσιεύομεν ἐν τέλει.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν γραφὴν τῆς λέξεως διὰ τοῦ Ξανεμῶτη ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ Ξα-
νεμίτη διὰ τοῦ ι, εἰς τοῦτο βεβαίως ὁ Ράλλης παρεσύρθη ἀμελετήτως ἐκ τοῦ Μη-
λιαράκη, ὡς εἶναι πρόδηλον.

Ἐκ παλαιᾶς συνηθείας κατὰ τὴν ἐπέτειον τοῦ ναοῦ συνήρχετο αὐτόθι πολὺ πλῆθος ἀνθρώπων πάσης τάξεως ἐξ ὅλων τῶν μερῶν, τῶν ἀλβανοφώνων ἰδίως, τῆς νήσου, ἀποτελοῦντες πέραξ τοῦ ναοῦ εἰδός τι ἐμπορικῆς πανηγύρεως. Οὕτως ἡγόραζον καὶ ἐπώλουν ζῶα καὶ διημετριακοὺς καρπούς, ἐδάνειζον χρήματα, εἰσέπραττον τόκους (διάφορα), ἐπάκτωνον ἀγρούς, ἐρογίαζαν ὑπηρετάς καὶ ὑπηρετριάς (κοπέλλια καὶ κοπελλοῦδες) καὶ ἐν γένει διεξῆγον πᾶσαν συναλλαγὴν. Τοσαύτη δὲ ἦτο ἡ συρροή, ἐπὶ ἡμέρας παρατεινομένη, ὥστε ὁ ναὸς ἔσφαζε βόας πρὸς διατροφὴν τῶν πανηγυριστῶν, εἰσπράττων ἀφ' ἑτέρου ἀρκετὰ χρήματα καὶ ἀφιερῶματα εἰς ἀνταπόδοσιν τῆς περιποιήσεως. Λόγῳ δὲ τῆς μεγάλης ταύτης συρροῆς πανηγυριστῶν ὑπῆρχον περὶ τὸν ναὸν πολλὰ κελλία ὅπως οὗτοι στεγάζωνται ἐν αὐτοῖς, καθὼς καὶ δεξαμεναὶ (στέρνα) πρὸς ἐναπόθεσιν ὕδατος, μακρόθεν κομιζομένου, αἵτε τοῦ πετρώδους λόφου, ἐφ' οὗ ἐγείρεται ὁ ναός, ὄντος ἀνύδρου.

Μετὰ τὸ πέρας δὲ τῆς πανηγύρεως οἱ πλεῖστοι τῶν πανηγυριστῶν ἐν εὐθυμίᾳ διατελοῦντες διηυθύνοντο συγκεντρούμενοι εἰς τὴν μονὴν τῆς Ἀγίας, τῆς ὁποίας ἦτο μετόχιον ὁ ναός, καὶ ἔνθα ὡσαύτως ἐλάμβανον χώραν εὐωχίαι μετὰ χορῶν καὶ ὀργάνων, ἐκ τῶν ὁποίων δὲν ἔλειπον ἀτνῶς καὶ συμπλοκαὶ πολλάκις αἱματηραὶ καὶ ἄλλα ἔκτροπα, κατὰ παράδοσιν μέχρι σήμερον ἀναφερόμενα. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ὅμως τοῦ ῥέκτου ἐπισκόπου Ἀνδρου καὶ Κέας Μητροφάνους (1855 - 1889) ἡ πανήγυρις πρὸς ἀποσόβησιν τῶν ἐκτρόπων περιορίζετο μόνον εἰς τὸ μετόχιον τοῦ Ξανεμίτη καὶ οὕτως ἀπέβαλε μέγα μέρος τῆς παλαιᾶς τῆς κινήσεως καὶ ζωηρότητος. Σημειωτέον ὅτι τὰ κελλία τοῦ μετοχίου τούτου διηροῦντο εἰς ἰδιαίτερας σειράς, χωριστὰ διὰ τοὺς ἐκ τῆς περιφερείας Ἀμολόχου καὶ χωριστὰ διὰ τοὺς ἐκ τοῦ Ἀρνᾶ προερχομένους. Οἱ ἐκ τῶν περιοχῶν Ἀνδρου καὶ Κορθίου μεταβαίνοντες, οἱ ὅποιοι ἦσαν καὶ οἱ ὀλιγώτεροι, δὲν εἶχον ἰδιαίτερα κελλία, ἀλλ' ἐξενίζοντο εἰς τὰ τῶν ἄλλων γνωστῶν των.

Ὁ παλαίφατος οὗτος ναὸς τελευτῶντος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος εἶχε πάθει σημαντικὰς βλάβας, διὸ καὶ προσεῖλκυσε τὴν εὐσεβῆ πρόνοιαν τοῦ τότε ἀρχιεπισκόπου Ἀνδρου Γρηγορίου Β' ¹, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ δι' ἐπισκευῆς ἀπεσόβησε τὴν κατάρρευσιν αὐτοῦ, κατώρθωσε, συνοδικὸς ὢν ἐν Κωνσταντινουπόλει, νὰ ἐκδοθῇ ἐπὶ Γαβριὴλ τοῦ Γ', τοῦ ἀπὸ Χαλκηδόνος γεγονότος (1702-7), Ἀνδρίου τὴν καταγωγὴν ², πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν σιγίλλιον, δι' οὗ ὁ

1. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀνδρου Γρηγόριος ὁ Β' ἦτο Ἀνδριος τὴν πατρίδα ἐκ τῆς οἰκογενείας Δαπόντε. Βλ. Δ. Π. Πασχάλη, Ἀναγραφὴ χρονολογικῆ τῶν ἀπὸ Χριστοῦ ἀρχιερατευσάντων ἐν Ἀνδρῷ καὶ εἰδήσεις ἱστορικαὶ περὶ αὐτῶν. Περιοδ. «Θεολογία», τ. Ε' καὶ ἐν ἰδιαιτέρῳ τεύχει, ἐν Ἀθήναις 1927, σ. 3-4.

2. Βλ. Δ. Π. Πασχάλη, Γαβριὴλ ὁ Γ', πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (1702-7). «Ἐπετηρὶς τῆς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν», ἔτ. Γ'. σ. 304-320 καὶ ἐν ἰδίῳ τεύχει, ἐν Ἀθήναις, 1933.

περὶ οὗ πρόκειται ἀρχαῖος οὗτος ναὸς ἐγένετο σταυροπηγιακὸς καὶ ἠνώθη μετὰ τῆς μονῆς Ἀγίας. Διὰ τοῦ σιγίλλιου τούτου ἐπιτάσσεται πρὸς τούτοις ἡ ἔνωσις τῶν διαφόρων τοῦ ναοῦ κτημάτων μετὰ τῆς μονῆς Ἀγίας, ὅπως οἱ ἐν αὐτοῖς πατέρες προνοήσωσι μὲν πρὸς σωτηρίαν τοῦ ναοῦ ἀπὸ τῆς ἀπειλουμένης ἐκ τῆς παλαιότητος αὐτοῦ καταστροφῆς, φροντίζωσι δὲ πρὸς καλλιέργειαν καὶ βελτίωσιν καὶ αὔξησιν τῶν κτημάτων τῆς ἐκκλησίας ταύτης, ἅτινα, φαίνεται, δὲν ἦσαν εὐκατοφρόνητα.

Εἰς τὸ ὑπέρθυρον τῆς πλαγίας θύρας τοῦ ναοῦ σφύζεται ἐντετειχισμένον ἀνάγλυφον μαρμάρινον, εἰκονίζον τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τὸν Θεολόγον μετὰ τοῦ μαθητοῦ του Προχόρου, ἐκατέρωθεν δὲ τοῦ ἀναγλύφου τούτου ἀναγινώσκεται ἡ ἐξῆς κεφαλαιώδεις γράμμασιν ἐπιγραφὴ, ἀτέχνως κεχαραγμένη καὶ πλήρης ἀνορθογραφιῶν, ἔχουσα κατὰ κοινὴν μεταγραφὴν ὧδε·

1759

*Ἡς δοξαν του Θεολογον . . .
να γραφουνε η ορθοδοξη
χριστιανι τα τιμια τους ονο-
ματα ης την προθεσιν
γραφι ο γεωργις λου-
κισας γινι Ερινι, Πανος
Βρετος γινι Μαρια
Διμιτρις Χελμις γι-
νι Ερινι, Θεοδωρος Ζου-
ρας γινι Μαρθα.*

Τὸ προμνημονευθὲν περὶ τοῦ ναοῦ σιγίλλιον, ἐπὶ μεμβράνης γεγραμμένον καὶ ἐν τῷ κειμηλιοφυλακείῳ τῆς μονῆς Ἀγίας ἀποκείμενον, ἔχει ὡς ἔπεται.

† Γαβριήλ ἐλέω Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης, καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

† Πρὸς πολλοῖς ἄλλοις τῶν προτερείων κανονικὸν καὶ τοῦτο προνόμιον ἐπεδαφιλεύθη τῇ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ παρὰ τῶν ἐν οἰκουμενικοῖς συνόδοις συνελθόντων θεοφόρων πατέρων, ἅδειαν ἔχειν δηλαδὴ κατὰ πάντα καιρὸν τὸν τὰς πατριαρχικὰς ἡνίας ἰθύοντα σταυροπήγια ἐξεργάζεσθαι ἐπὶ πατριαρχικῷ τῷ ὀνόματι ἐν πάσαις μάλιστα ταῖς ὑποκειμέναις ἐπαρχίαις τῷ πατριαρχικῷ, ἀποστολικῷ τε καὶ οἰκουμενικῷ θρόνῳ, παραλαμβάνειν τε θείους καὶ ἱεροὺς ναοὺς καὶ σεπτὰ καταγῶγια τὰ ἐκασταχοῦ διατελοῦντα, καὶ ὑπὸ τὴν πατριαρχικὴν ἄγειν περιωπὴν, καὶ ἐλεύθερα αὐτὰ ἀποκαθιστᾶν πάσης, καὶ παντοίας ἀπαιτήσεως, καὶ ὀχλήσεως τοῦ κατὰ τὸπον ἀρχιερέως, πολλῶν δὲ μᾶλλον δεικνύειν εἶωθε τὴν τοιαύτην περιποίησιν ὃ κατὰ καιροῦς ὑπὸ θεοῦ τὴν πατριαρχικὴν προστασίαν ἐμπιστευθεὶς τοῖς

κινδυνεύουσιν ἐρημωθῆναι περιστάσεσιν ἐπιβλαβέσι, καὶ διὰ τοῦτο βοηθείας,
 15 καὶ ἀντιλήψεως χρήζουσιν ἱεροῖς καὶ θείοις καταγωγίοις, ὅπερ ἔθος ὡς ἐπω-
 φελές, καὶ συντηρητικὸν τῶν τοῦ θεοῦ σκηνωμάτων οὐ διέλιπε μέχρι τοῦ νῦν
 διηνεκῶς ἐνεργούμενον τῇ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, κηδε-
 μονίᾳ καὶ λόγοις ἀρίστοις τὰ ὑπ' αὐτὴν διευθετούσῃ μετὰ τῆς προσηκούσης
 ἐπιμελείας καὶ σκέψεως.

20 Ἐπειδὴ τόιγαροῦν καὶ κατὰ τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Ἀνδρου ἐν τοῖς ὑπο-
 κειμένοις χωρίοις, καὶ κτήμασι τῷ σεβασμῷ πατριαρχικῷ σταυροπηγιακῷ
 μοναστηρίῳ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς εὐρίσκεται παλαιός, καὶ σεβάσμιος ναός,
 ἐπ' ὀνόματι σεμνυνόμενος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ κοινῶς λεγομένου Ξανε-
 25 μίτη, ὅστις μηδὲνα κεκτημένος τὸν ἐπιτηροῦντα, καὶ περιέποντα αὐτόν, καὶ
 ὑπ' οὐδενὸς ἐπισκεπτόμενος, καὶ ἐπιμελούμενος, κινδυνεύει γενέσθαι χρόνου
 παρανάλωμα, καὶ ἀφανισθῆναι ἐκ μέσου, οὗ ἕνεκα ὁ θεοφιλέστατος ἀρχιε-
 30 πίσκοπος Ἀνδρου, ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητὸς ἡμῶν ἀδελφὸς καὶ συλλει-
 τουργὸς κύρ Γρηγόριος, τὴν ἀπειλουμένην ἐρήμωσιν τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ ναοῦ
 θεασάμενος, καὶ περιαλγῆσας ἔγνω μὴ παριδεῖν ἐκεῖνον παντάπασιν ἀπρο-
 35 νόητον, ἀλλὰ τὴν ἐνδεχομένην βοήθειαν αὐτῷ παρασχεῖν, καὶ ἀναχαιτίσαι
 αὐτὸν τῆς παντελοῦς καταστροφῆς, κἀντεῦθεν διανοήθη πρὸς σύστασιν αὐτοῦ
 μάλιστα καταστήσαι αὐτὸν πατριαρχικὸν σταυροπήγιον, καὶ ἐλεύθερον, καὶ
 παντὸς βάρους καὶ δουλαγωγίας, καὶ καταδυναστίας ἀνώτερον διὰ φιλοτι-
 40 μίας ἐκκλησιαστικῆς, καὶ πατριαρχικῆς χάριτος, τὸν ἐλεύθερον τρόπον, καὶ
 τὸν ἀδούλωτον χαρίζομενος αὐτῷ, καὶ λόγῳ προμηθείας ὑποθεῖναι τὸν αὐ-
 τὸν τοῦτον ναὸν τῇ περιθάλλει τοῦ σωζομένου σὺν θεῷ διαληφθέντος σε-
 βασμίου πατριαρχικοῦ σταυροπηγιακοῦ μοναστηρίου τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς,
 ὅπως ἐκείνῳ συναφθῇς ἀναξωπυρωθῇ μικρὸν διὰ τῆς ἀντιλήψεως ἐκεῖνου,
 καὶ κυβερνήσεως, ἀντ' ὅτου καὶ ἡξίωσεν ἡμᾶς κατασφαλισθῆναι τὴν σταυ-
 45 ροπηγιακὴν φιλοτιμίαν, καὶ κλῆσιν τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ ναοῦ, καὶ τὴν προμή-
 θειαν τῆς ἐνώσεως αὐτοῦ πρὸς τὸ ῥηθὲν μοναστήριον τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς
 διὰ πατριαρχικοῦ συνοδικοῦ σιγιλλιώδους γράμματος.

Τοῦτου χάριν τὴν ἀξίωσιν αὐτοῦ εὐμενῶς ἀποδεξάμενοι ὡς πρὸς θεά-
 50 ρεστον ἀφορῶσαν σκοπόν, ἄλλως τε καὶ φροντίζειν ὀφείλοντες τῆς συστά-
 σεως, καὶ διαμονῆς, καὶ βελτιώσεως τῶν ἱερῶν ναῶν, καὶ θείων καταγωγίων
 τῶν ἐκασταχοῦ εὐρισκομένων, γράφομεν καὶ ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς μετὰ
 τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν ἀγίῳ πνεύματι
 ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα ὁ εἰρημένος ναὸς τοῦ ἁγίου
 Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου Ξανεμίτη εἴη καὶ λέγεται ἀπὸ τοῦ νῦν σταυροπή-
 50 γιον, ἀδούλωτον, ἀδέσποτον, ἀκαταπάτητον καὶ ἀνενόχλητον παρὰ παντὸς
 προσώπου, καὶ παντελεύθερον εἰς τὸν ἑξῆς ἅπαντα αἰῶνα, μηδενὶ μηδὲν
 ὀφείλον παρέχειν, μνημονευομένου ἐν αὐτῷ, κατὰ τὴν συνήθειαν, τοῦ πα-
 τριαρχικοῦ ὀνόματος, καὶ ἡ περὶ αὐτὸ προνοηθεῖσα προμήθεια τοῦ εἶναι

ἡνωμένον τῷ πατριαρχικῷ σταυροπηγιακῷ σεβασμίῳ μοναστηρίῳ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, καὶ περιθάλλεσθαι ὑπ' ἐκείνου, ἔχη τὸ κύρος, καὶ τὴν ἰσχύν, καὶ τὸ βέβαιον ἀναντιρρήτως, καὶ οἱ ὁσιώτατοι πατέρες τοῦ ἱεροῦ μοναστηρίου τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς ἄδειαν ἔχωσι παραλαβεῖν εἰς τὴν αὐτῶν διοίκησιν τὸν ῥηθέντα ναόν, καὶ δεσπόζωσιν αὐτοῦ μετὰ πάντων τῶν κτημάτων αὐτοῦ, καὶ διέπωσι, καὶ διακυβερνῶσιν ὥς οἰκεῖον μετόχιον, φροντίζοντες
60 τῆς βελτιώσεως, καὶ αὐξήσεως, καὶ καλλιεργείας αὐτοῦ προθύμως καὶ ἀόκνως, παρ' οὐδενὸς ἐνοχλούμενοι, ἢ ἐπηρεαζόμενοι.

“Ὅς δ' ἂν τις ὁψέποτε διανοηθῇ ἀνατρέψαι τὴν σταυροπηγιακὴν φιλοτιμίαν, καὶ κλῆσιν τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ ναοῦ αὐτὸν τῆς ἐνώσεως τῶν πατέρων τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς καὶ τῆς αὐτῶν διοικήσεως καὶ ζη-
65 μίαν εἴη τάξεως, ὁ τοιοῦτος ἀφωρισμένος εἴη ἀπὸ θεοῦ Κυρίου Παντοκράτορος, καὶ κατηραμένος, καὶ ἀσυγχώρητος, καὶ ἄλυτος μετὰ θάνατον, αἱ πέτραι καὶ ὁ σίδηρος λυθῇσονται, αὐτὸς δὲ οὐδαμῶς, καὶ ἴδοι, καὶ ταῖς πατριαρχικαῖς καὶ συνοδικαῖς ἀραῖς ὑπόδικος. “Ὅθεν ἀσφάλειαν ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν πατριαρχικὸν συνοδικὸν σιγίλλιδες ἐν μεμ-
70 βράναις ἐπιβεβαιωτήριον γράμμα, καὶ ἐπεδόθη τῷ πατριαρχικῷ σταυροπηγιακῷ ἱερῷ καὶ σεβασμίῳ μοναστηρίῳ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς.

Ἐν ἔτει ,αψδ', μηνὶ ἰουλίῳ, ἰνδικτ. ιβ'.

† Γαβριὴλ ἐλέφ θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας
75 Ῥώμης καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης
† Ὁ Ἐφέσου Κωνσταντίας
† Ὁ Ῥαιδεστοῦ
† Ὁ Νικομηδείας Παρθένιος
† Ὁ Χαλκηδόνος Νεόφυτος
80 † Ἰωάσαφ
† Ὁ Τραπεζοῦντος Νεκτάριος
† Ὁ Λέσβου Γρηγόριος
† Ὁ Ἀνδρῶν Γρηγόριος

Περίξ τοῦ ἀπωροημένου ἀπὸ τοῦ σιγίλλιου μολυβδοβούλλου ἡ ἐπιγραφή.

† Γαβριὴλ ἐλέφ θεοῦ ἀρχιεπ. Κων)ως Ν. Ῥώμης καὶ οἰκουμ. πα-
τριάρχης. ΑΨΒ'.

Ἡ ἐπιγραφή διὰ συμπιλήματος κεφαλαιωδῶν γραμμάτων, κατὰ τὸ βυζαντινὸν ἰδιότυπον. Τὸ σιγίλλιον, πλάτους 0,55, εἶναι διάτρητον εἰς ἑξ ἑξ μέρη, ἀκριβῶς δι' ὧν διέρχεται ἡ μεταξίνη ταινία τοῦ ἀπ' αὐτοῦ ἀνηρημένου μολυβδοβούλλου. Τὰ διάτρητα ταῦτα μέρη ἐσημείωσαμεν διὰ στιγμῶν.

Ἐκحرύχθη δ' ὁ ναὸς οὗτος διὰ τοῦ ἀπὸ 24 ἰουλίου 1936 Β. Α. δια-
τηρητέον ἱστορικὸν μνημεῖον.

(Συνεχίζεται)